

نقش دادگاه در داوری‌های ملی و فراملی

محمدهادی بختیاری فر

سرشناسه
عنوان و نام پدیدآور : نقش دادگاه در داوری‌های ملی و فراملی / محمدهادی بختیاری‌فر.
مشخصات نشر : تهران: جنگل، جاودانه، ۱۳۹۳
مشخصات ظاهری : ۱۹۲ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۶-۲۰۵-۱
وضعیت فهرست‌نویسی : فیپا
یادداشت : کتابنامه به صورت زیرنویس.
موضوع : داوری بین‌المللی
موضوع : قضاوت
موضوع : دادگاه‌ها
موضوع : صلاحیت حقوقی
رده‌بندی کنگره : KZ۶۱۱۵/ب۳.۷۱۳۹۳
رده‌بندی دیوینی : ۳۴۱/۵۲۲
شماره کتابشناسی ملی : ۳۶۲۲۰۳۴

انتشارات
جنگل

عنوان کتاب: نقش دادگاه در داوری‌های ملی و فراملی
تألیف: محمدهادی بختیاری‌فر
ناشر: انتشارات جنگل، جاودانه
ناظر فنی: امین لشکری
نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۹۳
قطع و تیراژ: وزیری، ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۷۰۰۰۰ ریال
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۱۶-۲۰۵-۱

[http:// www.junglepub.org](http://www.junglepub.org)

تلفن: ۰۲۱-۶۶۴۸۶۱۱۵-۹-۶۶۴۸۲۸۳۰

[email:// Info@junglepub.org](mailto:Info@junglepub.org)

۰۳۱-۳۳۲۰۵۰۶۷-۳۳۲۰۳۸۰۰-۹

«حق چاپ برای ناشر محفوظ است»

فهرست مطالب

چکیده
مقدمه

فصل اول: کلیات	۱
بخش اول: مفهوم و ماهیت داوری	۱
۱-۱-۱. معنای لغوی داوری	۱
۱-۱-۲. تعریف اصطلاحی و حقوقی داوری	۲
۱-۱-۳. ماهیت حقوقی قرارداد داوری	۳
۱-۱-۴. داوری و مفاهیم مشابه	۵
بخش دوم: پیشینه داوری	۹
۱-۲-۱. داوری در ایران باستان	۹
۱-۲-۲. تحکیم و داوری در اسلام	۱۱
بخش سوم: امکان ارجاع داوری به غیر مسلمان	۲۲
۱-۳-۱. تحکیم و داوری غیرمسلمان از نظر فقهاء	۲۲
۱-۳-۲. تحکیم و داوری غیرمسلمان از منظر حقوق موضوعه	۲۴
بخش چهارم: داوری در حقوق موضوعه	۲۶
۱-۴-۱. داوری و قانون اساسی	۲۶
۱-۴-۲. داوری در حقوق خصوصی بین الملل	۲۸
۱-۴-۳. قواعد داوری دیوان‌های داوری خاص	۳۱
۱-۴-۴. قواعد داوری ملی در خصوص داوری تجاری بین‌المللی	۳۳
بخش پنجم: انواع داوری	۳۴
۱-۵-۱. داوری داخلی و بین‌المللی	۳۴
۱-۵-۲. انواع داوری بر حسب زمان انعقاد موافقت‌نامه داوری	۳۶

- ۳۷ ۳-۵-۱. داوری اختیاری و اجباری
- ۳۸ ۴-۵-۱. داوری سازمانی و موردی یا خاص
- ۴۱ ۵-۵-۱. داوری‌های صنفی

فصل دوم: نقش دادگاه ملی در داوری‌های داخلی..... ۴۵

بخش اول: نقش دادگاه قبل از شروع روند داوری ۴۸

- ۴۹ ۱-۱-۲. نقش و صلاحیت دادگاه در رسیدگی به اعتبار موافقت‌نامه داوری
- ۵۹ ۲-۱-۲. نقش دادگاه در ارجاع دعوا به داوری
- ۶۴ ۳-۱-۲. نقش دادگاه در رسیدگی به دعوای موضوع داوری
- ۶۸ ۴-۱-۲. نقش دادگاه در تعیین و نصب داوران
- ۷۱ ۵-۱-۲. نقش دادگاه در عزل و جایگزینی داوران
- ۷۴ ۶-۱-۲. نقش دادگاه در تعیین و وصول حق‌الزحمه داوران

بخش دوم: نقش دادگاه در جریان داوری ۷۵

- ۷۶ ۱-۲-۲. نقش دادگاه در تأمین و تضمین اصول اجباری دادرسی
- ۷۸ ۲-۲-۲. نقش دادگاه در تحصیل دلیل، مساعدت و مشورت قضایی به داوری
- ۸۱ ۳-۲-۲. نقش دادگاه در رسیدگی به صلاحیت داوران و جرح آنها
- ۸۳ ۴-۲-۲. نقش دادگاه در صدور قرارهای مورد نیاز داوری
- ۸۵ ۵-۲-۲. رسیدگی دادگاه به جای داور

بخش سوم: نقش دادگاه ملی بعد از صدور رأی داوری ۸۶

- ۸۷ ۱-۳-۲. انجام ابلاغات مورد نیاز داوری توسط دادگاه
- ۹۱ ۲-۳-۲. نقش دادگاه در تأیید یا رد رأی داوری
- ۹۴ ۳-۳-۲. نقش دادگاه در تصحیح آراء داوری و بررسی اعاده دادرسی در داوری
- ۹۸ ۴-۳-۲. نقش دادگاه در تجدیدنظر از آراء داوری
- ۱۰۲ ۵-۳-۲. نقش دادگاه در برابر آراء داوری مخدوش
- ۱۰۴ ۶-۳-۲. نقش دادگاه در شناسایی و اجرای آراء داوری

بخش چهارم: مداخله دادگاه در داوری‌های صنفی..... ۱۰۷

- ۱۰۸ ۱-۴-۲. داوری در بورس
- ۱۱۱ ۲-۴-۲. داوری در مرکز داوری اتاق ایران
- ۱۱۳ ۳-۴-۲. داوری در صنعت بیمه
- ۱۱۶ ۴-۴-۲. داوری در بخش تعاون
- ۱۱۹ ۵-۴-۲. داوری در ورزش

فصل سوم: نقش دادگاه در داوری های تجاری بین المللی	۱۲۱
بخش اول: داوری تجاری بین المللی و ضرورت مداخله دادگاه	۱۲۲
۱-۱-۳. تعریف و ماهیت داوری تجاری بین المللی	۱۲۴
۲-۱-۳. ضرورت مداخله دادگاه، در داوری تجاری بین المللی مطابق حقوق ایران ...	۱۲۶
۳-۱-۳. قانون حاکم بر داوری های تجاری بین المللی و مسئله تعارض قوانین	۱۲۸
۴-۱-۳. معرفی و بررسی چند نهاد داوری بین المللی	۱۳۱
بخش دوم: نقش دادگاه در داوری های تجاری بین المللی قبل از	
شروع روند داوری	۱۳۴
۱-۲-۳. نقش دادگاه در رسیدگی به اعتبار موافقت نامه داوری	۱۳۴
۲-۲-۳. نقش دادگاه در رسیدگی به دعوی موضوع داوری و یا ارجاع آن به	
داوری	۱۳۷
۳-۲-۳. نقش دادگاه در تعیین، عزل و جایگزینی داوران و اعلام ختم مأموریت	
داور	۱۴۰
بخش سوم: نقش دادگاه در جریان داوری	۱۴۲
۱-۳-۳. نقش دادگاه در تضمین اصول اجباری دادرسی و تحصیل دلایل ..	۱۴۲
۲-۳-۳. نقش دادگاه در جرح و سلب صلاحیت داوران	۱۴۵
۳-۳-۳. قرارهای صادره در داوری	۱۵۰
بخش چهارم: نقش دادگاه بعد از رسیدگی و صدور رأی داوری	۱۵۱
۱-۴-۳. نقش دادگاه در رسیدگی به اعتراض بر رأی داوری	۱۵۳
۲-۴-۳. شناسایی آراء داوری	۱۵۷
۳-۴-۳. نقش دادگاه در اجرای آراء داوری	۱۶۰
خاتمه	۱۶۵
نتیجه و جمع بندی	۱۶۵
کتابنامه	۱۶۹

چکیده

داوری عبارت است از حل اختلاف فعلی یا آتی بدون مداخله قوه قاهره یا همان مراجع رسمی در برگزاری و اجرای آن، اما تصور نهاد داورى بدون قوه قاهره، یا تصور داورى بدون دادگاه چندان خوشایند نیست. با این فرض کارکرد داورى تنزل یافته و ضمانت اجرایی به غیر از تعهدات اخلاقی نخواهد داشت. در این صورت توسل به داورى و تلاش جهت اخذ حکم از نهاد داورى بیهوده خواهد بود.

پس مداخله دادگاه در داورى ضرورى است، چرا که داوران به کمک و مساعدت دادگاه در برگزاری و اجرای درست داورى، و مساعدت در شناسایی و اجراء آراء صادره از داورى نیاز دارند.

دخالت دادگاه در داورى در چند مرحله زمانى صورت مى گیرد: ۱. قبل از شروع روند داورى ۲. در حین برگزاری داورى تا هنگام صدور رأى ۳. از صدور رأى تا اجرای کامل آن. مداخله دادگاه در داورى های داخلی نیز گسترده تر از داورى های تجارى بین المللى مى باشد. در کتاب حاضر سعی شده است میزان و محدوده مداخله دادگاه در هر مرحله به تفکیک، داورى داخلی و بین المللى تجارى بررسی و مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد. ثمره اصلی تحقیق محدود و مشخص کردن مداخله دادگاه در امر داورى خواهد بود چرا که مشوق اصلی افراد در مراجعه به داورى آگاهی از میزان مداخله دادگاه در داورى است که هرچه مداخله کمتر باشد رجوع به داورى بیشتر خواهد بود.

مقدمه

داوری به معنای احقاق حق و ترافع نوعی قضاوت و احقاق حق از طریق افراد مورد اعتماد و متخصص خارج از حیطه اختیارات مراجع رسمی و دولتی است. داوری پیشینه‌ی بسیار قوی و طولانی داشته و در اغلب نظام‌های حقوقی دنیا دارای جایگاه ویژه‌ای می‌باشد، موضوع مورد بحث در کتاب حاضر «حدود مداخله دادگاه در داوری‌های داخلی و بین‌المللی» می‌باشد که در کتاب حاضر میزان و حدود و ثغور آن مشخص می‌گردد.

اهمیت کار

روابط اشخاص اعم از حقیقی و حقوقی در عرصه ملی و فراملی به‌ویژه روابط اقتصادی و تجاری، به‌طور طبیعی اختلافاتی را ایجاد می‌کند از جهتی امروزه برای حل و فصل سریع این‌گونه اختلافات، گرایش و تمایل به داوری بیش از گذشته شده، اغلب نهادهای داوری رقیبی برای دادگاه‌ها محسوب شده و می‌شوند. قانونگذار از این موقعیت جهت مداخله دادگاه در امر داوری سود می‌جوید. اما با رشد چشمگیر و روزافزون داوری روابط تجاری و به تبع آن اختلافات مربوطه، توجه بازرگانان به جای دادگستری به داوری معطوف شده است، سیستم قضایی اغلب کشورها هم به تدریج موافق داوری شده و افراد را تشویق به استفاده از این مکانیسم با معرفی ویژگی‌های آن می‌نمایند، چرا که داوری انعطاف بیشتری نسبت به دستگاه قضایی از خود نشان می‌دهد و بحث رسیدگی و بررسی دلایل در آن به مراتب سهل‌تر است که نتیجه این انعطاف صدور آراء منصفانه‌تری نسبت به دادگستری است، همچنین داوری با سرعت و محرمانه بودن روابط تجاری نیز سازگاری بیشتری دارد.

از سوی دیگر رواج داوری در زمینه قابل اجرا بودن رأی، کمک به اجرای بهتر و مناسب‌تر امر داوری از جمله اهدافی هستند که اهمیت کار، بر روی این موضوع را می‌رساند.

انگیزه

معمولاً افراد در انتخاب‌های خود انگیزه‌ای خاص را دنبال می‌کنند، خصوصاً در انجام کارهای علمی و تحقیقی که ارزش و ماندگاری طولانی‌تر را به دنبال دارد، در سال‌های اخیر در داخل کشور با توجه به استعداد کشور ایران برای تبدیل شدن به یک مرکز داوری منطقه‌ای حداقل برای کشورهای اسلامی و با رعایت مقررات شرع انور، انجام تحقیقات لازم و مرتبط با داوری بیش از گذشته ملموس و مورد نیاز می‌نماید.

از جمله مباحثی که مشوق افراد در استفاده از داوری خواهد بود، موضوع مطرح در این کتاب می‌باشد چرا که افراد تمایل دارند بدانند میزان و محدوده مداخله دادگاه در داوری از ابتدا تا هنگام اجرای حکم و احقاق حق که مهمترین مرحله می‌باشد به چه صورتی است. لذا هدف این کتاب برآورده نمودن این انتظار است. از سوی دیگر تشریح فواید علمی و عملی این موضوع توسط اساتید از جمله آقایان دکتر حمیدرضا نیکبخت و سید مصطفی محقق‌داماد موجب انگیزه‌ای دو چندان گردید چرا که موضوع حاضر به اصحاب دعوا در استقبال از داوری و ضمانت اجرای آن کمک خواهد نمود و با توجه به مداخله دادگاه در امر داوری آراء صادره از داوری بهتر اجرا خواهد شد که هدف نهایی از هر مرافعه می‌باشد.

حدود تحقیق

منظور از حدود و قلمرو تحقیق با توجه به گستردگی موضوع داوری دامنه مباحث مطرح شده در این کتاب می‌باشد، با توجه و دقت در عنوان کتاب می‌توان دامنه آن را تشخیص داد، ضمن اینکه در فصل اول موضوعات کلی داوری مثل تعاریف، ماهیت و سابقه داوری در ادیان مختلف و حقوق موضوعه مورد مذاقه و بررسی قرار گرفته، اما در دو فصل بعدی کتاب که فصول اصلی می‌باشند به صورت تخصصی حدود مداخله دادگاه در روند داوری‌های داخلی و بین‌المللی تجاری ایران مورد بررسی قرار گرفته است.

در خصوص داورهای داخلی مقررات داوری در قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب ۱۳۷۹، مبنای کار و تحقیق در کتاب پیش روی بوده، اما در عین حال مقررات خاص داوری مثل مقررات داوری در بخش تعاون، بورس و غیره نیز مدنظر بوده و از آنها در جهت غنای موضوع بهره‌گیری شده است.

اما در رابطه با داوری‌های تجاری بین‌المللی قانون داوری تجاری بین‌المللی ایران مصوب ۱۳۷۶ مبنای کار قرار داده شده با امعان نظر به قوانین دیگر مرتبط با موضوع مثل قانون نمونه آنسیترال یا عهدنامه شناسایی و اجرای آرای داوری خارجی در ۱۹۸۵ نیویورک که در تاریخ ۱۳۸۰/۱/۲۱ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسید و در تاریخ ۱۳۸۰/۱/۲۹ به تأیید شورای نگهبان رسید و در حکم قانون داخلی است.

طرح بحث

در خلال تحقیق انجام گرفته در کتاب حاضر سعی شده است به مسائل ذیل پاسخ داده شود تا محقق و یا خواننده کتاب بداند به کدامیک از مسائل و مشکلات وی پاسخ داده می‌شود:

۱. آیا دادگاه به‌طور کلی در روند داوری اعم از داوری داخلی یا بین‌المللی تجاری مداخله دارد یا خیر؟

۲. در صورت مداخله دادگاه آیا این مداخله ضروری است یا خیر؟

۳. آیا میزان مداخله دادگاه در داوری‌های داخلی و بین‌المللی تجاری به یک صورت بوده و یا متفاوت است؟

۴. آیا این مداخله برای داوری مفید بوده یا مضر است؟

۵. آیا در صورت مداخله دادگاه در داوری امکان دارد بعضی از مداخله‌ها به یک نهاد مدنی واگذار شود یا خیر؟

۶. آیا این مداخله مطابق قانون است یا خیر؟

هر چند نمی‌توان تمامی سؤالات و مسائل مطرح شده را در اینجا ذکر نمود اما اغلب سؤالات حول همین محور بوده که در بالا مطرح شد و در ضمن پاسخ به آنها فرضیه‌ای ذیل نیز مدنظر خواهد بود.

الف) ضرورت دخالت دادگاه در داوری

ب) نیاز داوران به کمک و مساعدت دادگاه در برگزاری و اجرای درست داوری

ج) نیاز داوری به مساعدت دادگاه در اجرای آراء صادره از داوری

شیوه تحقیق

هنگامی که از روش تحقیق بحث می‌شود منظور روش‌های مرسوم در انجام تحقیقات است و با عنایت به موضوع تحقیق، شیوه کار نیز تشخیص داده می‌شود که شیوه کتابخانه‌ای یا میدانی و یا تلفیقی از این دو روش معمولاً مورد استفاده قرار می‌گیرد. روش میدانی بیشتر برای موضوعاتی که عینی و ملموس بوده به کار می‌رود و روش کتابخانه‌ای در موضوعات نظری مورد استفاده قرار می‌گیرد، گاه ممکن است موضوعی، به هر دو شیوه نیازمند باشد، چنانچه در موضوع کتاب حاضر به صورت محدود درخصوص موضوعات داوری در دادگاه‌ها به‌صورت کلی تحقیق میدانی شده است اما عمده مبحث این کتاب به‌صورت کتابخانه‌ای بوده است؛ هر چند نبود منابع کافی باعث به وجود آمدن مشکلاتی گردید، اما با یاری خداوند متعال و راهنمایی‌های اساتید محترم تلاش و کوشش فراوان تجزیه و تحلیل و پرورش مباحث مطروحه در کتاب و در حد وسع اینجانب و به حکم آیه شریفه و أَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَى به سرانجام رسید.

پیشینه تحقیق

موضوع کتاب پیشینه تحقیق مفصلی ندارد چنان‌که در طول تحقیق و نگارش به سختی تنها یک یا چند مقاله مرتبط با موضوع به‌دست آمد که به عمق و دقت کتاب حاضر نبوده و بحث در خصوص موضوع می‌تواند راهگشای مشکلات خاص داوری باشد.

طرح تحقیق

طرح اولیه به صورت چهار فصل مجزا و مفصل مدنظر بوده که دو فصل اول به صورت مختصر و در ضمن فصل اول یعنی کلیات مبحث داوری آمده که به‌صورت کلی به مباحثی همچون مفهوم و ماهیت داوری، پیشینه داوری و قانون اساسی و دیگر موارد کلی راجع به داوری می‌پردازد. طرح فصل دوم و سوم مشترک می‌باشد به دلیل اینکه مباحث مطرح شده دارای وجوه اشتراک بوده، منتهی در فصل دوم مبنای کار قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی مصوب ۱۳۷۹ می‌باشد و مبنای کار در فصل سوم قانون داوری تجاری بین‌المللی ایران مصوب ۱۳۷۶ است. در فصل دوم و سوم حدود مداخله دادگاه در داوری در هنگام برگزاری مورد بررسی قرار گرفته است:

۱. نقش دادگاه در داوری قبل از شروع روند داوری؛
 ۲. نقش دادگاه در داوری در هنگام برگزاری داوری تا صدور رأی داوری؛
 ۳. نقش دادگاه در داوری بعد از صدور رأی تا اجرای کامل آن و احقاق حق.
- در پایان سپاس بی‌کران خود را به محضر اساتید محترم جناب آقای دکتر نیکبخت و دکتر سید مصطفی محقق داماد تقدیم می‌دارم که اگر عنایت، ارشاد، تأکید و تأیید ایشان نبود این کتاب سامانی درست نمی‌یافت. و سپاس فراوان از مسئولین محترم دانشگاه علوم اسلامی به ویژه ریاست محترم دانشگاه حضرت حجة‌السلام فرزانه که با ایجاد بستری علمی و فعال مشوق فعالیت‌های علمی گردیده، در پایان از مسئولان محترم انتشارات جنگل که در جهت انتشار کتاب زحمات فراوان متحمل گردیده‌اند تشکر و قدردانی می‌نمایم. و کتاب خود را به محضر حضرت رضا علیه و الاف تحیه و الشانه تقدیم می‌دارم.

محمدهادی بختیاری‌فر

تهران ۱۳۹۳